

Projektbeskrivelse klovneprojekt 2013

Projektstamtavle			
Projekt navn/titel	Hospitalsklovne i demensplejen		
Projektmærke	Kommunikation, klovne, udtryk, relation		
Beskrivelse af projekt, resumé:	<p>Undersøgelse af om hospitalsklovne kan give et fagligt boost i form af øget opmærksomhed på ikke-sproglig kommunikation og kropssprog. Inkluderet i projektet er udvalgte boligafsnit 2 stk., hvor alt tværfagligt personale (dag og aftenvagter) og alle beboere inkluderes. Der blev gennemført to forløb i to demensplejeafsnit, hvor hospitalsklovne i samarbejde med plejepersonale arbejdede omkring mennesker med demens. Herigennem udveksledes kommunikative kompetencer til gavn for beboere i plejebolig. Klovnenes evner og kompetencer blev med andre ord videreformidlet til personale, der derved blev bedre rustet til at skabe relationer og kommunikere med beboerne.</p>		
Konklusion:	<p>Projektet kan vurderet ud fra både medarbejdernes handlemåder, egne ytringer og beboernes reaktion betegnes som en succes. Dermed synes der at være belæg for at sige, at der gennem grundigt reflekteret arbejde med non-verbale kommunikationsformer, personligt udtryk og humor kan skabes grundlag for, at dagligdagen i boliger med mennesker med demens i moderat til svær fase, kan bevæges i positiv retning. Det kræver dog, at man som i dette projekt har medarbejdere, der tør vove sig ud på lidt dybere vand i forhold til egne personlige grænser og samtidig kræver det, at der er en ledelse, som – f.eks. med rød næse, tylskørt og sang – i bogstaveligste forstand tør gå forrest og vise vejen.</p>		
Projektdeltagere: Navne og stillinger:	Hospitalsklovne Pia Cisco, Berit Hansen og Janne, tværfagligt personale ved DemensCentrum Aarhus, beboere ved specialboligafsnittene.		
Dato 13.05.13 Oprettet af: AK, konsulent	Dato Spærret af: Navn og stilling	Dato Afsluttet af: Navn og stilling	Dato Udgivet af: Navn og stilling
Baggrund og problematisering Rekvirent: Målgruppe: Benefit:	<p>Evnen til at skabe relationer mellem borger og personale er et af de vigtigste redskaber i demensplejen. Og pga. demenssygdommens ødelæggelse af kognitive funktioner og "normale" adfærdsmønstre hos borgeren med demens, er skabelse af relationer samtidig en af de største udfordringer for personalet. Man står så at sige overfor uforudsigelige handlemønstre, der vel at mærke er reaktioner på alle de signaler, man selv sender. Derfor er det utroligt vigtigt som plejepersonale at kende sig selv og de udtryk og signaler man sender til alle andre mennesker – herunder de borgere, man drager omsorg for.</p> <p>Hospitalsklovne arbejder meget med eget udtryk, kropssprog og ikke-sproglige kommunikationsformer. I februar måned 2013 havde DemensCentrum inviteret hospitalsklovnene på besøg i specialboliger, og ved den lejlighed kunne netop disse ikke-sproglige virkemidler sat i spil overfor flere beboere iagttages, hvor det normalt er meget svært at</p>		

	<p>skabe kontakt og relation. Reaktionen og responsen fra beboerne var overvældende. Der var kontakt, små smil og gnist i øjnene. En fantastisk oplevelse for medarbejderne og beboerne.</p> <p>Denne succeshistorie vil DemensCentrum gribe og bygge videre på. Derfor skal projektet "Hospitalsklovne i demensplejen", drage nytte af klovnenes erfaringer og evner. Ideen er, at de går med i plejen/relationen og agerer sammen med personalet for derved at give praksisnær læring til personalet. Målet er herved, at personalet får skærpet opmærksomhed på egen ikke-sproglig kommunikation og kropssprog. Derved er det forhåbningen at opbygning af relation til beboerne gøres endnu bedre og at det daglige arbejde omkring mennesker med store adfærdsmæssige udfordringer lettes.</p>
--	---

<p>Andre erfaringer</p>	<p>I 2003/4 gennemførtes i Fredensborg-Humlebæk kommune et lignende projekt, hvor personale fik undervisning af en hospitalsklovne. Her var der fokus på specifik undervisning i klovnenes kommunikationsmetode. Resultaterne var positive, idet personalet gav udtryk for forbedring i egen evne til at skabe relationer med borgere med demens.</p> <p>Ligeledes har man arbejdet med drama og klovne i plejeboliger i Skotland samt enkelte kommuner i Danmark, hvor der dog ikke er tale om egentlige undervisningsprojekter rettet mod medarbejderne, men i højere grad forsøg på at stimulere borgere, der er ramt af demens i moderat til svær grad.</p> <p>Endelig har de i projektet involverede klovne gennemført et projekt på skadestuer med positivt resultat.</p>
--------------------------------	---

<p>Problemformulering/tese</p>	<p>Projektet "Demensklovne i demensplejen" har til hensigt at skabe et fagligt kommunikativt løft, som vil medvirke til, at personalet i endnu højere grad end hidtil vil være i stand til at nedbringe antallet af episoder med udadreagerende adfærd hos vores beboere. Målet er således at vi rent statistisk vil kunne se en sænkning af antallet af indberetninger om vold (borger-personale) og antallet af ansøgninger om magtanvendelse.</p> <p>Dette vil naturligt bidrage til et bedre arbejdsmiljøet, og samtidig vil beboerne opleve øget glæde, der bl.a. baserer sig på, at medarbejderne kan lokalisere mere energi til at skabe hverdagsliv og gode stunder.</p>
---------------------------------------	--

<p>Metodiske overvejelser</p>	<p>Tidligere projekter af lignende art har haft et lidt andet fokus end herværende, idet man har fokuseret på at stimulere borgeren med demens til f.eks. tale ved hjælp af klovnenes blotte tilstedeværelse. Dette er også lykkedes med succes. Derudover har tidligere projekter arbejdet med læring/undervisning adskilt fra praksis. Dvs. personalet har tilegnet sig nye færdigheder, der efterfølgende er blevet anvendt i praksis.</p> <p>I herværende projekt er det bevidst valgt, at læringen foregår i praksis, da det samtidig er praktikerne, der skal viderebringe og fortsat forfine brugen af de tillærte færdigheder i det daglige arbejde.</p> <p>Altså arbejdes der med praksisnær læring.</p> <p>Opsamling af erfaringer fra projektet foregår ved opstartsmøde og afsluttende møde samt eventuelle interviews af deltagerne ved afslutningen af forløbet.</p>
--------------------------------------	--

Refleksioner og vurderinger af målsætningen	<p>Det vurderes, at målsætningen om et fagligt løft er realistisk, idet metoden ikke er fuldstændig ny for alle, og derfor for mange blot vil være en inspiration og skærpelse af eksisterende kundskaber. Desuden er der ansat musikterapeuter ved DCA, og da de benytter lignende kommunikationsformer vil de kunne bidrage til at vedligeholde og muligvis udbygge effekten af klovneprojektet.</p>
Tids- og handleplan	<p>Projektforløb afd. 2</p> <p>Intrømøde mandag den 03. juni kl 11.00-12.00</p> <p><u>Dagvagter</u></p> <p>Uge 23: onsdag den 05. juni og fredag den 07. juni 8.00-11.30 uge 24: onsdag den 12.juni og fredag den 14.juni kl. 8.00-11.30 Uge 25: tirsdag den 18.juni og onsdag den 19.juni. kl. 8.00-11.30</p> <p><u>Aftenvagter</u></p> <p>Uge 33: tirsdag den 13. august og fredag den 16. august kl. 18.00-21-30 Uge 34: tirsdag den 20. august og fredag den 23.august kl. 18.00-21.30 Uge 35.: mandag den 26. august og tirsdag den 27.august kl. 18.00-21.30</p> <p>Temadag tirsdag den 03. sept 9.00-14.00</p> <p>Projektforløb afd. 4</p> <p>Intro møde 9. oktober</p> <p>13. november: aften 22. november: dag 25. november: dag 02. december: dag 04. december: aften 09. december: dag 12. december: aften 16. december: dag 18. december: aften 19. december: aften</p> <p>Temadag den 9. januar</p>
Kommunikation og implementering	<p>Projektopstarten vil dreje sig om italesættelse af ideerne bag projektet via ugebrev og spørgetimer. Der afholdes opstartsmøde og afsluttende temadag. Demensfaglig konsulent medvirker som tovholder og til opsamling af erfaringer og refleksioner fra både plejepersonale og hospitalklovne.</p>

Projektforløb

Projektet "Hospitalsklovne i demensplejen" havde til formål at give personale ved specialboligafsnittene et fagligt boost i form af øget fokus på egne udtryksformer. Herigennem var der forventning om, at antallet af indberetninger om vold og trusler om vold, samt antallet af ansøgninger om magtanvendelser ville nedbringes.

Der blev planlagt to forløb på to selvstændige plejeafdelinger i Demens-Centrum Aarhus' specialboliger. Hvert forløb foregik over en 6 ugers periode, hvor hospitalsklovnenes besøg blev fordelt, så de arbejdede på afdelingen to dage om ugen. Besøgene fordeltes ligeledes ligeligt over dag- og aftenvagter.

Ved DemensCentrums specialplejeboliger foretages løbende overvågning og analyse af antallet af indberetninger af vold og trusler om vold, samt ansøgninger om magtanvendelse og dermed var der både før og efter projektforløbet statistisk materiale til rådighed for analyse af projektets effekt.

Hospitalsklovnenes enkelte besøg blev organiseret på en måde, hvor de først deltog i plejeteamets daglige opstartsmøde, hvorunder det aftaltes hvilke beboere det kunne have relevans at arbejde med. Herefter gik klovnene så at sige med i plejen – dvs. fulgtes med plejepersonale i forskellige situationer med særligt fokus på situationer, der normalt skaber udfordringer – og som afrunding på besøget opsamledes indtryk, episoder, gode og dårlige oplevelser mv. ved et evalueringsmøde.

Der var hele tiden fokus på, at klovnenes funktion ikke var decideret underholdning af beboerne i plejeboligerne. I stedet var tanken, at klovnene med deres særlige kompetencer og kommunikative evner til at skabe relation, skulle finde nye veje til den gode relation med beboere, der ellers ofte kan skabe udfordringer for medarbejderne. Altså var der tale om en praksisnær læringsform, hvor klovnene bragte deres figur i spil overfor beboerne for derigennem at give medarbejderne inspiration til relationskabelse med den samme beboer.

Projektets to forløb kørte forskudt, og på den vis var der erfaringer fra første forløb, der kunne tages med i næste forløb. Altså blev de to forløb ikke nøjagtig ens, men der var dog ligheder. Sammensætningen af både beboere og medarbejdere i de to afdelinger er selvsagt forskellig og det gav ligeledes forskelligheder i de to forløb.

Forundersøgelse første afdeling

Forud for opstarten af første forløb blev medarbejderne bedt om at besvare 7 korte spørgsmål, der relaterede sig til:

- succes i kerneopgaven
- hvilke faglige redskaber, der er vigtige
- anvendelse af humor i hverdagen
- forventninger til samarbejdet med klovnene
- projektets indflydelse på daglige opgaver
- indberetning af magtanvendelse
- indberetning af vold

Besvarelsene gav et før-billede på forskellige parametre, der var aktuelle i projektet.

Generelt blev der givet udtryk for, at man oplevede succes i kerneopgaven, når "den lykkes". Dette blev vurderet på at "stemningen er god", "beboeren er glad", man "møder beboerne, hvor de er" og når "der har været en god relation". Samtidig blev faglige redskaber som nærvær, empati, åbenhed, non-verbal kommunikation og positiv stemning frem-

hævet. Det indikerer samlet en god forståelse for, at relationskabelsen og virkemidler, der fører til den gode relation, er centrale i arbejdet med mennesker med demens.

Samtidig blev der i alle besvarelser givet udtryk for at humor er en vigtig bestanddel i det daglige arbejde og noget man anvender. Her nævntes brugen af jysk dialekt, børnerim, at være lalleglad, pjat til at løse konflikt, humor til at vende stemning m.fl. Så tankegangen bag projektet var ikke ukendt, og det blev ligeledes nævnt ved opstartsmøde.

Det ændrede dog ikke på, at der var mange positive forventninger til samarbejdet. Særlig i retning af at "lære at slippe fri" og give slip på eventuelle hængninger. Der var forhåbning om, at man i højere grad turde "klovne" lidt mere i samspillet med beboerne. Og det var samtidig forventningen eller forhåbningen, at de nye eller skærpede kompetencer ville have positiv indflydelse på de hverdagsopgaver, hvor der sås udadreagerende adfærd, ved "morgenplejen der er udfordrende" og i situationer, hvor man "kunne vende et negativt humør til noget positivt".

Antallet af indberetninger af magtanvendelse og vold inden for de to uger der lå op til projektstart blev i hovedparten af besvarelserne noteret med nul. I besvarelserne var der samlet 3 for magtanvendelse og 2 for vold.

Første forløb

Det første forløb indledtes med et introduktionsmøde, hvor klovnene og medarbejderne mødte hinanden og projektets ide og formål blev beskrevet. Desuden blev der talt om mulige beboere, der kunne være relevante at arbejde med. Både medarbejdere og klovnne udtrykte, at det var lidt ukendt farvand, man bevægede sig ud på, men alle var indstillet på at få mest muligt ud af samarbejdet.

De følgende uger gik klovnene med i arbejdet efter nærmere aftalt plan. De første besøg var præget af, at alle involverede parter skulle se hinanden an og forståelsen af rollefordeling og opgave skulle justeres. Særligt forståelsen af at klovnene ikke skulle overtage en opgave, men være deltagere krævede justeringer. Heri lå problemet, at de, der skulle inspireres og lære, blev adskilt fra inspiratorerne. Samtidig viste det sig sværere end ventet, at der var en ekstra person med hos beboere i situationer (f.eks. bad og morgentoilette), hvor stemningen ofte spidser til pga. opgavens karakter/beboerens oplevelse af situationen.

Der blev gennem opsamlingsmøder justeret på disse begyndervanskeligheder og derefter fik den fælles læring mere fart. Det blev igen udtrykt ved opsamlingsmøder efter klovnenes besøg. Et af temaerne, der ofte blev nævnt var klovnenes legende tilgang til beboerne kendetegnet ved store armbevægelser, fnis, dansetrin og andet, der kan være med til at forstørre nogle små situationer. Et eksempel var, at der blev leget restaurant i fællesrummet en dag. Der blev skabt et hyggeligt rum sammen med tre af beboerne, der skålede og spiste sammen med klovnene. I dette tilfælde lykkedes det klovnene at få to beboere til at sidde og spise ved bordet, hvilket medarbejderne ellers havde haft svært ved den dag. Det gav medarbejderne et eksempel på, at den legende tilgang åbner for nye muligheder eller giver nye redskaber til at løse gamle udfordringer.

Ved opsamlingsmøderne gav flere medarbejdere også udtryk for, at klovnene var gode til at spejle beboerne. Spejling er en kendt metode, men klovnene gav ny inspiration til medarbejdernes brug af spejling. F.eks. ved at være søvnige sammen med borgere, der var søvnige (gab-

te). Eller ved at råbe lidt med, når borger (der ofte råber) råbte, i stedet for at tisse. Det gav med andre ord inspiration til relationsdannelse mellem medarbejder og beboer.

Ovennævnte lægger sig også op ad klovnens evne til at møde borgeren på forskellige niveauer – dvs. lige på det stemningsmæssige og livsmæssige niveau, hvor borgeren befinder sig. Medarbejderne gav udtryk for, at klovnene havde rykket ved forståelsen af, hvad der er passende. Hvor man tidligere var bange for at ydmyge borgeren, hvis man forsøgte at finde borgeren på mindre end "voksenniveau", så var man nu mere indstillet på at afprøve andre niveauer. Det kan ofte lette kommunikationen.

Også klovnens hele udtryk med farverigt tøj og brug af små overraskende ting – forundretning – var til stor inspiration. Igen skal det bemærkes, at forundretning og pyntegenstande før har været brugt af enkelte medarbejdere, men i løbet af projektet blev effekten af disse ting understreget ved klovnens konsekvente og fortsatte brug af forundretning. Det blev hurtigt et redskab, som mange medarbejdere ønskede at gøre brug af og hvor opfindsomheden og kreativiteten blev vakt.

Et sidste punkt, der gentagne gange blev fremhævet var, at klovnene skabte liv på afdelingen, hvilket både påvirkede beboerne og medarbejderne. Og indtrykket var, at når medarbejdernes stemningsleje blev løftet, så smittede det af på beboerne. Det var dog ikke alene klovnens fortjeneste, for efter en stille begyndelse med lidt justeringer blev afdelingens medarbejdere grebet af projektet, og det løftede tydeligt den generelle stemning på afdelingen. Altså gav klovnene blot en hjælpende hånd til at løfte medarbejdergruppen. Et eksempel på den gode stemning og effekten deraf, var da klovnene havde beboerne med ude at danse bro, bro brille og andre festlige danse. Da oplevede personalet at flere af beboerne sagde ord eller sætninger, som de ikke tidligere havde sagt. Den gode og festlige stemning havde således en tydelig positiv effekt på beboerne. Og det smittede igen af på medarbejderne, der ved flere lejligheder blev helt rørt over at se "deres" beboere blomstre op.

Som afslutning på første forløb blev der afholdt temadag for hele afdelingen. Det blev på mange måder en slags teambuilding, hvor det lykkedes klovnene både at sætte nogle ord på de oplevelser medarbejderne havde haft og samtidig at give medarbejderne lyst til at fortsætte med på egen hånd at arbejde med de metoder, der var blevet udfoldet sammen med klovnene.

Andet forløb

Det andet forløb gennemførtes i strukturen på samme vis som første forløb med jævn fordeling af dag- og aftenvagter samt afsluttende temadag. Der kunne her startes ud på et lidt andet grundlag, da begejstringen fra første afdelingen havde spredt sig til anden afdeling, og dermed var den en anden og større forventning at spore. Samtidig var der nu erfaringer at bygge på, hvorved de nysgerrige afprøvninger af klovnens tilgang til bestemte beboere var klarere struktureret. Dvs. medarbejderne bød tydeligere ind med forslag til, hvor dagens "klovneindsats" kunne foregå.

Som i første forløb indledtes også denne gang med opstartsmøde og en mindre spørgeskemaundersøgelse af personalets vurdering af arbejdsgangene forud for projektet og forventningen til projektet. Besvarelsene afspejlede som i første forløb, at der var en grundlæggende god forståelse for relationskabelsens vigtighed i arbejdet, men samtidig en

stor forventning til at blive bedre til at bruge humor og non-verbal kommunikation i hverdagen. Især til at "undgå konflikter" som flere bemærkede.

Samlet set var der fra begyndelsen en mere fokuseret tilgang til projektet i andet forløb, hvilket understregede vigtigheden af, at nye tiltag skal formidles og italesættes meget kraftigt for at undgå usikkerhed på formål og hensigt med projekter af denne art.

Gennem opsamlende møder efter hvert klovnebesøg blev der også på denne afdeling sat ord på både ny-opdagelser og eksisterende arbejdsmetoder, som klovnene var medvirkende til at forstærke. Flere medarbejdere gav udtryk for, at projektet var med til at skabe "mere bevidsthed om det man allerede gør". Dvs. at mange – som det også blev noteret i forundersøgelsen – ofte havde for vane at anvende små sjove indfald, når der var optræk til konflikt, men nu blev det i højere grad noget, man både eksperimenterede med og som man bevidst forberedte sig på. F.eks. ved enten at iklæde sig en lille forundretning (sjovt pandebånd, klovnenæse e.l.) inden man besøgte beboeren i dennes bolig eller ved at finde klovnenæsen eller andet frem, når situationen begyndte at tilspidse.

I et par tilfælde lykkedes det også klovnene at finde en ny tilgang til beboere, som personalet ellers havde svært ved at "finde ind til". F.eks. opdagede klovne og personale at en bestemt beboer pludselig lyste op, da der blev spillet "spansk musik". Der var både smil og glæde oprigtig glæde at spore, og det var en lille aha-oplevelse for medarbejderne, der efterfølgende gav udtryk for at ville bruge det fremover.

Medarbejderne der deltog i andet forløb gav ligeledes udtryk for, at stemningen på hele afdelingen var løftet og at det smittede af på beboerne. Man var blevet mere "skøre og skæve", og det medvirkede til, at det daglige arbejde virkede lidt nemmere.

Ved den afsluttende workshop blev der samtykkende givet udtryk for at projektet var en stor succes, og selve workshoppen – hvor klovnene kunne fokusere mere direkte på medarbejderne med både teoretisk viden og egentlig underholdning – gav en ekstra oplevelse, som på forskellig vis samlede medarbejderne om de fælles erfaringer, der var gjort i løbet af projektet.

Udfordringer i projektet

Projektet bød naturligvis på større og mindre udfordringer for både klovne og medarbejdere, da omdrejningspunktet for projektet har været mennesker med demens i sen fase. Til trods for stor erfaring fra både klovne og medarbejdere på hver deres felt, så måtte der komme situationer, der krævede refleksion og justering.

I første omgang f.eks. hvordan man med succes kunne inddrage klovnene i plejesituationen, sådan at de stadig havde en positiv effekt og at medarbejderne dermed kunne få nyt input til relationsdannelse og kommunikation. Alfa og omega for dette var kreativitet, tilpasning og fornemmelse for situationen. I et tilfælde arbejdede klovne og medarbejdere således med at afprøve forskellige modeller for at gøre morgenplejen hos en herre nemmere. Der blev både prøvet med, at alle deltog samtidig (med varierende succes) og med at klovne gik først for at skabe den gode stemning, før man skulle i gang med det, der normalt skaber en urolig stemning. I dette tilfælde var der en meget tydelig forskel på, om herren først var blevet i godt humør via lidt sang eller sæbebobler e.l., og eksemplet gav således medarbejderne konkrete redskaber til

arbejdet fremadrettet. Også med andre beboere.

Derudover var der som tidligere nævnt mindre udfordringer i rollefordelingen, hvor klovnene i begyndelsen af hele projektet i enkelte tilfælde alene underholdt beboerne mens medarbejderne så benyttede tiden til andre gøremål. Men, hurtigt fik alle øjnene op for projektets formål og derefter var der fuld opbakning fra alle medarbejdere, der som tidligere nævnt blev grebet af klovnenes metoder, hvorefter den personlige kreativitet blomstrede.

En anden lille udfordring var justeringen af, hvordan man benytter nye tiltag så som små forundretning (klovnæser, sjove hatte, sløjfer mm.), og i hvilken grad. Men, udfordringen blev via de afsluttende workshops til refleksioner over egen praksis, så dermed var der stor læring at hente. Et konkret eksempel var tilfældet, når man har haft en god oplevelse sammen med en beboer, hvor man for sjov har givet vedkommende en lille hat på eller noget lignende. Her blev refleksionen, at man ligesom i enhver anden relation, skal huske at afrunde eller afslutte den, når man forlader den. Således giver det ikke mening, at lade beboeren beholde den sjove hat på, for den hører til i situationen sammen med medarbejderen. Altså skal hatten af igen, når medarbejderen forlader relationen.

En sidste lille udfordring var sammenstødet mellem to erfaringsgrupper omkring vurderingen af, "hvad der er godt for beboeren". Især stemningslejet og overstimulering blev et gennemgående tema. Hvor medarbejderne ofte var bekymrede for at beboerne ville blive overstimuleret af "al den sang og dans", så syntes klovnene som oftest at kunne finde balancen. Og her lå niveauet af og til over det, medarbejderne ellers ville forvente. Altså medvirkede den ene faggruppe – klovnene – til at rykke lidt ved den anden faggruppe. Og omvendt. Så der kom læring ud af forløbet til begge parter.

Konklusion

Til trods for at det var et projekt, hvor to faggrupper med hver deres ekspertise skulle sammenkobles og derved afprøve nye veje, og at der samtidig var tale om arbejde på et felt, hvor der normalt er store faglige udfordringer, så kan projektet kun betegnes som en succes.

Personalet blev inspireret af klovnene i arbejdet. Både til at anvende nye tilgange, men også til at turde gøre mere af det, man kun sporadisk og mindre bevidst gjorde i forvejen. Helt konkret giver det sig udslag i, at mange medarbejdere gør brug af klovnæser og andre forundretning i deres tilgang til nogle af beboerne. Medarbejderne har med andre ord set, at klovnenes legende tilgang har virket på mange af beboerne. Medarbejderne er derfor blevet bekræftet i, at det kan betale sig at gøre nogle "underlige" ting, fordi det faktisk kan hjælpe beboerne i situationen.

Til sangtimer er mange medarbejdere til stede, og deltager aktivt med initiativer til dans. Det er ikke nyt, men en medarbejder tilkendegav, at hun nu prioriterede at være med til sangtimerne, da hun havde set, hvilken effekt klovnene havde på stemningen. Hun havde erkendt at, hvis der skal være en god stemning, så er det vigtigt at medarbejderne også er med til at sprede den.

Og generelt set synes stemningen på de to deltagende afdelinger at være blevet hævet. Det giver smil på læben for både medarbejdere og beboere, at der pludselig kommer en rød næse forbi. Det smitter af på alle, og enkelte pårørende har givet udtryk for det samme.

	<p>På et mere statisk plan skal det noteres at de to deltagende afdelinger ikke havde indberetning om vold eller magtanvendelse i projektperioderne. Det kan dog ikke alene tillægges projektet og klovnene, men dog synes det at indikere klart, at det har stor betydning, at medarbejderne er fokuseret på og reflekterer over det personlige udtryk og kommunikationsformer, når de forsøger at skabe relationer med beboerne. Og det især, når der er tale om mennesker med demens i sen fase, hvor almindelig verbal kommunikation er stærkt udfordret.</p> <p>Konklusionen er således, at der gennem grundigt reflekteret arbejde med non-verbale kommunikationsformer, personligt udtryk og humor kan skabes grundlag for, at dagligdagen i boliger med mennesker med demens i moderat til svær fase, kan bevæges i positiv retning. Det kræver dog, at man som i dette projekt har medarbejdere, der tør vove sig ud på lidt dybere vand i forhold til egne personlige grænser og samtidig kræver det, at der er en ledelse, som – f.eks. med rød næse, tylskørt og sang – i bogstaveligste forstand tør gå forrest og vise vejen.</p>
--	---

<p>Nye spørgsmål</p>	<p>Som kort noteret i konklusionen kan man ikke på nuværende grundlag sige, at klovnenes legende tilgang er den eneste grund til fald i antal af magtanvendelser mv. Men, det er dog netop dette punkt, man skal forfølge og underbygge yderligere og det bliver i dette tilfælde gjort ved fortsat statistisk opfølgning på magtanvendelse og voldsindberetninger.</p>
-----------------------------	---

<p>Bilag/kilder</p>	<p>Funny and sad and friendly: a drama project in Scotland, John Killick Journal of Dementia Care, January 2003</p> <p>Klovnens som kommunikationsmetode - Der kom en rød næse forbi Demenskoordinator Lene Mosegaard, Fredensborg-Humlebæk Kommune, marts 2004</p> <p>Hospitalsklovne i skadestuen. Aarhus Universitetshospital, projektrapport 2012</p>
----------------------------	---